

Hänvisning
VN/25158/2023

Kommunikationsministeriet

Kontaktperson
Dataskyddsombud Adeline Gripenberg

registratorskontoret.km@gov.fi
kirjaamo.lv@gov.fi

Ärende

Begäran om utlåtande gällande utkastet till utredning om det nationella genomförandet av EU:s dataakt i Finland.

Bakgrund

Dataakten syfte är att harmonisera reglerna om rättvis tillgång till och användning av data. Dataakten kompletterar dataförvaltningsakten, tydliggör vem som kan skapa värde av data samt inför regler om användning av data från uppkopplade enheter som är anslutna till sakernas internet.

Dataakten ålägger tillverkare och tjänsteleverantörer att låta sina användare, oavsett om de är företag eller privatpersoner, få tillgång till och återanvända data som genereras genom användningen av deras produkter eller tjänster, oavsett om det gäller kaffebryggare eller vindturbiner. Den gör det också möjligt för användarna att dela dessa data med tredje parter.

Kommunikationsministeriet har tillsatt en arbetsgrupp för att utreda det nationella genomförandet av dataakten i Finland. I utredningen presenteras som grund för beredningen av regeringspropositionen en analys av dataaktens innehåll och förhållande till den nationella lagstiftningen och myndigheternas nuvarande uppgifter. Utredningen innehåller förslag till riktlinjer för myndighetsuppgifterna eller den nationella ansvarsfördelningen i anslutning till dem som grund för den fortsatta beredningen till den del arbetsgruppen har nått en gemensam syn på dem. Till den del myndighetsuppgifterna är nya nationellt har man i utredningen bedömt olika myndigheters lämplighet utifrån de nuvarande bestämmelserna. Största delen av uppgifterna ingår inte direkt i någon myndighets nuvarande uppgifter eller befogenheter.

Dataakten kommer att tillämpas från och med den 12 september 2025 och de skyldigheter som följer av artikel 3.1 ska tillämpas på de uppkopplade produkter och de tillhörande tjänster som släpps ut på marknaden efter den 12 september 2026.

Behörighetsfördelning

När riket vidtar åtgärder med anledning av beslut som fattas inom EU är lagstiftningsbehörigheten och behörigheten inom förvaltningsärenden fördelad mellan riket och Åland på det sätt som framgår av självstyrelselagen. Digitalisering av förvaltningsförfarandet nämns inte som en särskild punkt i uppdelningen av lagstiftningsbehörigheten mellan landskapet och riket i 18 eller 27 § självstyrelselagen för Åland. Lagstiftningsbehörigheten ska därför bedömas utgående från de rättsområden som hör till landskapets respektive rikets lagstiftningsbehörighet. Landskapsregeringen konstaterar att datakten till stora delar handlar om användning av data inom den privata sektorn och företag samt för konsumenter. Det innebär att datakten till stora delar faller inom rikets behörighet, 27 § 10 punkten självstyrelselagen för Åland (114/1991) (självstyrelselagen).

Landskapet har i enlighet med 18 § 1, 2 och 4 punkterna i självstyrelselagen för lagstiftningsbehörighet i fråga om landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar, landskapets tjänstemän och kommunernas förvaltning. Vidare framkommer av 23 § självstyrelselagen att förvaltningen av angelägenheter som hänförs till landskapets lagstiftningsbehörighet ankommer på självstyrelsemyndigheterna.

I artikel 15 datakten stadgas det en möjlighet för myndigheter att begära ut data vid allmänt nödläge. I dataakten avses med "allmänt nödläge" en exceptionell situation under en begränsad tid, såsom ett hot mot folkhälsan, ett nödläge till följd av naturkatastrofer eller en större katastrof orsakad av människan, däribland en större cybersäkerhetsincident, med negativa konsekvenser för befolkningen i unionen, en medlemsstat eller en del av en medlemsstat, och som medför en risk för allvarliga och bestående återverkningar på levnadsvillkoren eller den ekonomiska och finansiella stabiliteten, eller avsevärd och omedelbar värdeminskning av ekonomiska tillgångar i unionen eller berörda medlemsstater, och som fastställs och officiellt utlyses i enlighet med relevanta förfaranden i unionsrätten eller nationell rätt.¹

Genom republikens presidents förordning om skötseln i landskapet Åland av förberedande uppgifter för undantagsförhållanden (FFS 900/2000) har en överenskommelseförordning ingåtts för att reglera förvaltningsuppgifter och hantera behörighetsfrågor inför undantagsförhållanden. Riket har behörighet inför undantagsförhållanden i enlighet med 27 § 34 punkten självstyrelselagen. Behörighetsfördelningen mellan riket och Åland är oklar eftersom det är oreglerat i självstyrelselagen vad som gäller under undantagsförhållanden. Landskapsregeringen har lagstiftningsbehörighet i enlighet med vad som framgår i 18 § 6 punkten i

¹ Artikel 2.29 i dataakten.

självstyrelselagen för allmän ordning och säkerhet med de undantag som nämns i 27 § 27, 34 och 35 punkten; brand- och räddningsväsendet, hälso- och sjukvård. Det här innebär att landskapsregeringen till viss del har behörighet för exceptionella lägen så som det nämns i artikel 2.29 dataakten.

I 2 kap. 10 § grundlagen berörs skyddet för privatlivet och personuppgifter, enligt vilken var och ens privatliv, heder och hemfrid är tryggad. Enligt bestämmelsen utfärdas närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter genom lag. Riket har enligt 27 § 1 punkten självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet i fråga om stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelse från grundlag.

Den data som kan komma att behandlas av myndigheterna kan även innehålla personuppgifter. Behörighetsfördelningen för skyddet av personuppgifter framgår inte direkt av självstyrelselagen. Lagstiftningsbehörigheten av den frågan har avgjorts genom lagstiftningskontrollen enligt 19 § i självstyrelselagen.

Lagstiftningsbehörigheten i fråga om behandling av personuppgifter prövades i samband med att landskapet fick sin första lagstiftning om personregister för landskaps- och kommunalförvaltningen i början av 1990-talet. Varken personregister eller dataskydd fanns angivet som ett särskilt lagstiftningsområde i den då gällande självstyrelselagen, vilket även är fallet i den gällande självstyrelselagen. Högsta domstolens prövning vid lagstiftningskontrollen gjordes i förhållande till ett landstingsbeslut enligt vilket i riket gällande personregisterlag och personregisterförordning skulle gälla i landskapet, dock enbart i förhållande till rättsområden inom den privata sektorn där landskapet hade lagstiftningsbehörighet. Högsta domstolen konstaterade i sitt beslut från den 27 juni 1991 att då personregisterlagen innehåller allmänna stadganden om personregister kommer den att beröra ett stort antal rättsområden. Högsta domstolen nämnde arbetsavtal, arbets- och bostadsförmedling samt, med vissa begränsningar, näringsrätten som exempel på områden inom landstingets behörighet som skulle komma att beröras av dessa allmänna stadganden om personregister. Högsta domstolens utlåtande innebär att landskapet har behörighet gällande skyddet av personuppgifter inom de rättsområden som landskapet annars också har behörighet inom enligt självstyrelselagen.

Synpunkter

Inledningsvis konstateras att landskapsregeringen endast erhållit ett utdrag av arbetsgruppens utkast till utredning där utdraget har översatts till svenska. Ämbetsspråket vid landskapsregeringen är enligt 36 § självstyrelselagen för Åland svenska och rikets myndigheter har enligt 38 § självstyrelselagen en skyldighet att kommunicera med landskapsregeringen på svenska. Landskapsregeringen kan därför endast lämna ett utlåtande angående innehållet i den översatta utredningen.

Förordningen är direkt tillämplig EU-rätt och kräver inte landskapslagstiftning för att träda i kraft. I och med EU:s dataakt kan komma att medföra nya förvaltningsuppgifter för landskapsregeringen kan ny lagstiftning behöva stiftas. Landskapsregeringen konstaterar att kapitel V i dataakten är det område som faller inom landskapsregeringens behörighet.

Myndigheter kommer att utifrån dataakten kunna begära ut data vid exceptionella förhållanden. I utredningen föreslås det bl.a att beredskapslagen ska användas som grund för de exceptionella förhållanden där myndigheter kan begära ut data. Eftersom behörighetsfördelningen är oklar mellan riket och Åland när det gäller undantagsförhållanden, bör detta utredas närmare hur detta ska implementeras på Åland. Landskapsregeringen konstaterar att de åländska myndigheterna har samma behov av att kunna få ta del av uppgifter som rikets myndigheter för att kunna sköta sina arbetsuppgifter. Det bör även utredas närmare hur samordningen mellan riket och landskapet ska ske rörande den nationella datasamordnaren eftersom det kommer att påverka landskapsregeringens myndigheter. Landskapsregeringen understryker vikten av att tillämpningen också fungerar i praktiken.

Datainspektionen på Åland är en oberoende myndighet administrativt underställd landskapsregeringen. Datainspektionen leds av en myndighetschef som i dagsläget är den enda anställda vid myndigheten. Datainspektionen kommer att ansvara för tillsynen av behandlingen av personuppgifter för EU:s dataakt som berör myndigheter.

Minister

Ingrid Zetterman

Dataskyddsombud

Adeline Gripenberg